

Др Драгица Живојиновић,
редовна професорка

УДК: 347.65/.68(497.11)(4-672EU)
DOI: 10.46793/UPSSX.429Z

ПИСМЕНО ЗАВЕШТАЊЕ ПРЕД СВЕДОЦИМА У СРПСКОМ ПРАВУ И ПРАВИМА ДРЖАВА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ*

Резиме

На европском правном простору приметна је тенденција постепеног напуштања писменог завештања пред сведоцима као облика приватног и редовног завештања путем кога тестватор може изразити последњу вољу. Међутим, док га поједина европска права изостављају из законске регулативе, у другима оно не само да опстаје, него је у пракси најзаступљенији облик завештања, какав је случај и са српском правном праксом. Имајући у виду ове чињенице, предмет ауторовог интересовања је сагледавање који формалноправни захтеви су предвиђени за пуноважност писменог завештања пред сведоцима и да ли се њима остварује заштитна и доказна функција форме. У фокусу истраживања је актуелна регулатива овог завештања у праву Србије, као и правима држава у саставу ЕУ у којима је оно правно нормирано (у Аустрији, Мађарској, Чешкој, Словачкој, Словенији и Хрватској). Након детектовања предности и недостатака постојећих законских решења, аутор закључује да не треба доводити у питање опстанак овог завештања у српском праву. Ипак налази да места за унапређењем актуелне регулативе још има, у ком правцу у завршном делу рада даје одређене предлоге.

Кључне речи: писмено завештање пред сведоцима, слобода завештања, форма завештања, функције форме завештања

1. Увод

Писмено завештање пред сведоцима (алогграфско завештање) је приватни и редовни облик завештања са дугом правном традицијом. Потиче из посткласичног римског права,¹ а сматра се да је еволуирало из *testamentum per*

---

* Рад је резултат истраживања на пројекту Правног факултета Универзитета у Крагујевцу: „Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније”, који се финансира из средстава Факултета.

¹ Пухан, И., *Римско право*, Скопје, 1973, стр. 442.

aes et libram, који му је историјски претходио.² Његово сачињавање могуће је на два начина: тако што завешталац пред завештајним сведоцима усмено изјављује своју последњу вољу која се бележи у писаној форми, или тако што неко лице у писмено уписује завештаочеву последњу вољу, кога он, у оба предња случаја, признаје за свој тестамент и потписује пред сведоцима, након чега се и они на писмену потписују.³ Оба ова начина настанка алогографског завештања данас егзистирају у законодавствима која га правно уређују, с тим, што се као доминантан појављује други поменути вид.

У српском праву алогографско завештање постоји од давнина. Било је познато у Савином Законоправилу⁴ и Душановом законодавству.⁵ Као писмени несвојеручни, односно туђом руком писан тестамент, био је регулисан у изворном тексту Српског грађанског законика из 1844. године, да би након његове реформе из маја 1911. године, преостао само својеручни (олографски) тестамент као једини облик приватног писаног тестамена.^{6,7}

Писмено завештање пред сведоцима поново је интегрисано у право Србије савезним Законом о наслеђивању из 1955. године, а дуга историја његовог нормирања у домаћем праву настављена је актуелним Законом о наслеђивању.⁸

Настављајући римску правну традицију, овај облик завештања био је познат и признат у великим кодификацијама грађанског права 19. века – какав је случај са Општим аустријским грађанским закоником, где је опстао до данашњих дана.⁹ Временом, поједина законодавства одустају од алогографског завештања, тако да на европском правном простору оно није широко заступљено, какав је случај са својеручним завештањем.¹⁰ У државама *common law* правног система оно се у пракси најчешће сачињава, а познато је у Великој Британији, Израелу, Бразилу, Индији, Кини, Новом Зеланду итд.¹¹

---

² Ђорђевић, В., *Наследно право*, Ниш, 1997, стр. 207.

³ Видић Трнинић, Ј., *Ологографски и алогографски тестамент у српском и упоредном праву*. Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 4/2016, стр. 1252.

⁴ Видети: Стојановић, Н., *О наслеђивању у Законоправилу Светог Саве*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 1/2014, стр. 30.

⁵ Ђорђевић, А., *Завештање у Душановом законодавству*, Зборник радова: Двадесет година Закона о наслеђивању Републике Србије, Ниш, 2016. стр. 172.

⁶ Параграф 429 Српског грађанског законика.

⁷ Перић, Ж., *Наследно право, Специјални део грађанског права*, Београд, 1923, стр. 33; Марковић, Л., *Наследно право*, Трећа књига грађанског права, Београд, 1930, стр. 192.

⁸ Закон о наслеђивању, Сл. гласник РС, бр. 46/95, 10/2003 – одлука УСРС и 6/2015.

⁹ § 579-580 Општег аустријског грађанског законика (у даљем тексту: АГЗ), интернет презентација на адреси: <https://www.jusline.at/gesetz/abgb>, приступ 10.08.2022.

¹⁰ Живојиновић, Д., *Облици завештања у српском праву*, Зборник радова: Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније, књ. 9, Крагујевац, 2021, стр. 369-384.

¹¹ Наведено према, Ристов, А., *О потреби регулисања писменог завештања пред сведоцима у македонском наследном праву*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, бр. 81/2018, стр. 277.

Предмет овог рада је сагледавање који услови форме су предвиђени у српском праву за пуноважност писменог завештања пред сведоцима, и да ли се њима остварују функције форме које за циљ имају заштиту и реализацију истинске намере завештаоца. Предмет наше анализе је такође и регулатива овог облика завештања у појединим законодавствима Европске Уније (ЕУ) у којима је оно правно уобличено. Утврђивање и оцена да ли је и у којој мери је домаћа норматива алогографског завештања усклађена са оном усвојеном на нивоу ЕУ, није могуће, јер унификација материјалног наследног права у ЕУ није извршена. Овде су путем Уредбе о наслеђивању бр. 650/2012¹² уређена питања надлежности, меродавног права, признавања и извршавања одлука, прихватања и извршавања јавних исправа у наследним стварима и успостављања Европске потврде о наслеђивању. Регулисање форми завештања, као и броја и врсте облика завештања путем којих се може пуноважно изразити последња воља, препуштено је националним законодавствима држава чланица. Из овог разлога ћемо применом упоредноправног метода указати на сличности и разлике између анализираних норматива, скренути пажњу на њихове предности и мане, а све у циљу давања предлога даљег правног уобличавања алогографског завештања у српском праву.

2. Форма писменог завештања пред сведоцима у српском праву

У домаћем праву, форма алогографског завештања регулисана је чл. 85 Закона о наслеђивању (у даљем тексту ЗН). Сходно овом члану, завешталац који зна да чита и пише може завештање сачинити тако што ће пред два сведока изјавити да је већ сачињено писмено прочитао, да је то његова последња воља и потом се на писмену својеручно потписати. Сведоци се истовремено потписују на самом завештању, а пожељно је да се назначи њихово својство сведока.

Реализација слободе завештања у овом облику у српском праву омогућена је сваком завештајно способном лицу - оном које је навршило 15 година живота и које је способно за расуђивање.¹³ Овде се не поставља додатни захтев у виду постојања потпуне пословне способности завештаоца, какав налазимо у појединим европским правима за сачињавање завештања коришћењем приватних завештајних форми, у које спада и алогографско завештање.¹⁴ То је

---

¹² Уредба (ЕУ) бр. 650/2012 Европског парламента и вијећа, интернет презентација на адреси: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012R0650&from=IT>, приступ 27.7.2022.

¹³ Видети чл. 79 ЗН.

¹⁴ Детаљније о концептима завештајне способности малолетника, њиховим предностима и манама, као и односу пословне и завештајне способности, видети: Митић, М., *Тестаментална способност малолетника*, Југословенска адвокатура, бр. 3-

случај на пример у праву Аустрије и Мађарске где се завештајна способност стиче пре пословне, али су малолетницима доступни само јавни облици завештања – усмено судско и нотарско завештање у аустријском праву,¹⁵ односно нотарско завештање у мађарском праву.¹⁶ Оправдање за ограничавање тестаментарне способности малолетника у погледа избора облика завештања, према гледишту тамошње правне теорије налази се у пружању довољно гаранција да ће завештање садржати праву и слободну вољу малолетника, лишено евентуалних притисака родитеља или стараоца и непромишљених и брзоплетних одлука.¹⁷

Ипак, оно што српски законодавац наглашава код нормирања алогографског завештања је да је за његову пуноважност неопходно да завешталац, осим што је завештајно способан, зна да чита и пише.¹⁸ Писменост завештоца у контексту испуњења формалних услова пуноважности овог завештања односи се на његову способност да чита на језику на коме је завештање сачињено како би утврдио да ли је његова воља верно унета у писмено, и способност да се својеручно потпише. Овим је доступност алогографског завештања као облика у коме се може изразити последња воља, ограничена на лица која су потпуно писмена.¹⁹ За разлику од напред поменутих законодавстава ЕУ где коришћењем приватних завештајних форми, па и алогографског завештања, за случај смрти може располагати само пословно способан завешталац, ограничење из српског права погађа свако завештајно способно лице без обзира на узраст – ако је неписмено, оно слободу завештања може реализовати сачињавањем јавних облика завештања и путем усменог завештања, као изузетне завештајне форме. Такође, ако завешталац због неких телесних недостатака није у стању да прочита писмено да би лично утврдио његову

4/1969, стр. 40; Живојиновић, Д., *Тестаментарна (завештајна) и пословна способност, Правни живот*, бр. 10/2001, стр. 125-128; Ђурђић Милошевић, Т., *Ограничење слободе завештајних располагања*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, 2018, стр. 82-84.

¹⁵ §569 АГЗ.

¹⁶ Секција 7:14 (4) Мађарског грађанског законика (у даљем тексту: МГЗ), интернет презентација на адреси: https://tdziegler.files.wordpress.com/2014/06/civil_code.pdf, приступ, 08.08.2022.

¹⁷ Escher, B., *Erbrecht*, Wien, 2016, стр. 53; Zankl, W., *Erbrecht*, Wien, 2017, стр. 57.

¹⁸ “Писмени тестамент пред сведоцима је ништав ако тастатор није писмен без обзира што је на тестаменту ставио отисак кажипрста.” Пресуда Окружног суда у Чачку Гж. 1253/06, од 18. октобра 2006, Судска пракса, бр. 2/2007, стр. 27-28.

¹⁹ Антић, О., Балиновац, З., *Коментар Закона о наслеђивању*, Београд, 1996, стр. 324. “Писмено завештање пред сведоцима које је сачинио завешталац који није знао да чита и пише, већ само да се потпише не испуњава услове форме прописане за писмено завештање пред сведоцима и као такво не производи правно дејство.” Пресуда Врховног суда Србије Рев. 889/02, од 26. септембра 2002, Судска пракса, бр. 11-12/2002, стр. 24, одлука бр. 27.

садржину (слабовид је, а нема одговарајућег помагала за читање, слеп је и сл.), услови форме овог облика завештања неће бити испуњени.

Ово решење српског законодавства сматрамо потпуно оправданим, јер реализација слободе завештања у овом облику има смисла једино уколико је тестватор у стању да лично утврди садржину писмена кога треба да призна као свој тестамент. На овај начин се умањује могућност потенцијалних злоупотреба кроз неподударност садржине писмена и завештаоачеве воље. Писменост завештаоца се, међутим, не захтева у свим европским правима која познају овај облик приватног завештања – како ћемо даље видети у праву Аустрије,²⁰ Чешке и Словачке, алогографско завештање могу сачињавати и слепа и неписмена лица.²¹

Остварење захтева форме алогографског завештања у српском праву подразумева предузимање неколико радњи: сачињавање писмена у које се уноси садржина завештаоачеве последње воље, потврђивање завештања и присуство и потписивање завештања од стране завештајних сведока.²²

Код писменог завештања пред сведоцима, сачињавање писмена које представља текст последње воље завештаоца, законодавац посматра као чисто техничку радњу, будући да за то не утврђује никаква посебна правила. То значи да је за његову пуноважност небитно ко је исписао текст завештања, на ком језику је писано, којом техником – рукописом, механичким или електронским средствима писања, да ли је то учинио завешталац лично, лице које је тестаментом именовано за наследника или оно коме се оставља каква корист из заоставштине, стручно лице (у пракси по правилу то чини адвокат по казивању завештаоца), пословно неспособно лице, завештајни сведок и слично. Што се тиче материјала на коме се уноси текст завештања, алогографско завештање се сачињава на хартији, а на то и упућује одредба ЗН којим се оно регулише где се користи израз "писмено". Ипак у теорији се истиче да изузетно, ово завештање може бити сачињено на другом материјалу – платну, зиду и сл., с тим да се мора водити рачуна о свим околностима конкретног случаја релевантним за његову пуноважност, а које могу упућивати на одсуство завештаоачеве намере тестирања или његове способности за расуђивање у тренутку састављања тестамена.²³

Следећа фаза кроз коју пролази сачињавање алогографског завештања је његово потврђивање. Она се хронолошки надовезује на претходну - сачињавање писмена, али није нужно да између њих постоји временски континуум. Завешталац сачињено писмено не мора одмах прочитати, нити га пред сведоцима непосредно након исписивања текста признати за свој тестамент и потписати. Између ове две фазе може да постоји мањи или већи

---

²⁰ § 580 АГЗ.

²¹ Видић Трнинић, Ј., *Ологографски ...*, стр. 1251–1279.

²² Ђурђевић, Д., *Институције наследног права*, Београд, 2015, стр. 132.

²³ Антић, О., Балиновац, З., *нав. дело*, стр. 328.

временски размак чија дужина је потпуно ирелевантна за формалну пуноважност завештања, уколико захтеви форме надаље буду испуњени.²⁴ Потврђивање алогографског завештања представља кључни стадијум његовог настанка, стадијум у коме се писмено преобраћа у завештање. Све до потврђивања и потписивања писмена од стране завештаоца и потоњег потписивања сведока, не постоји завештање у формалном смислу, већ само нацрт последње воље. Уколико овај стадијум изостане, нема завештања, већ се ради о недовршеном процесу формирања последње воље, о одсуству намере да дата изјава произведе одређена наследноправна дејства, па је такво "завештање" ништаво.²⁵

Потврђивање завештања, сходно слову закона, подразумева следеће: - завештаочево изјаву да је унапред припремљено писмено прочитао; - његово признање да је у писмену садржана његова последња воља и - својеручно потписивање писмена. Ове радње завешталац треба да преузме пред два истовремено присутна сведока, која ће се након тога на исправи такође својеручно потписати.

Као што се може видети, у српском праву се инсистира на томе да завешталац пред два сведока да изјаву²⁶ да је писмено прочитао и да је у њему садржана његова последња воља. Он, међутим, сведоке не мора упознавати са садржином писмена,²⁷ као што им не мора ни доказивати да је писмено заиста читао; довољно је да постоји његова потпуна писменост која неспорно значи његову способност да се могао упознати са садржином исправе.

Одмах након признања, следи својеручно потписивање писмена од стране завештаоца. Оно је важна компонента форме алогографског завештања јер омогућава да се у случају спора око пуноважности завештања (сумња да је фалсификовано) графолошким вештачењем утврди веродостојност завештаоачевог потписа.²⁸ Њиме се, као уосталом и код осталих писаних облика завештања, било јавних или приватних, испољава завештаочева сагласност са садржином писмена за које изјављује да представља његову последњу вољу.

Законодавац не прецизира шта се подразумева под својеручним потписом, нити поставља посебна правила око места стављања потписа на писмену, ни да

---

²⁴ Живојиновић, Д., *Неважност завештања*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу 2003, стр. 203.

²⁵ Ђурђевић, Д., *нав. дело*, стр. 126-127.

²⁶ Више о начинима давања изјаве о признању алогографског завештања видети, Антић, О., Балиновац, З., *нав. дело*, стр. 325.

²⁷ "За пуноважност писменог тестаментa пред сведоцима није нужно да завешталац пред сведоцима чита завештање, већ је довољно да га пред сведоцима призна за своје и да га пред њима потпише." Пресуда Врховног суда Србије Рев 5099/2000, од 31. јануара 2001, Судска пракса, бр. 4/2002, стр. 21, одлука бр. 31

²⁸ Крстић, Н., Видић, Ј., *О неким спорним питањима пуноважности писменог завештања пред сведоцима у домаћој судској пракси*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, бр. 93/2021, стр. 84.

ли је поред потписа потребно уносити податке који служе за утврђивање грађанскоправног идентитета физичког лица. У домаћој правној теорији и судској пракси искристалисало се становиште да својеручни потпис подразумева руком обликована слова имена и презимена завештаоца, да се може састојати од пуног имена и презимена, само имена или презимена, првог слова имена и презимена и обрнуто, односно да треба да одговара потпису којим се завешталац иначе служи у правном саобраћају, а на основу кога се поуздано може утврдити његов идентитет.²⁹

Ово, шире поимање својеручног потписа сматрамо добрим решењем јер доприноси реализацији слободе завештања иза које стоји истинска намера завештаоца. Другим речима, ако садржина писмена одговара тестаторовој вољи, што је проверио читањем, и ако је исправу признао и својеручно потписао пред сведоцима као свој тестамент у намери да након његове смрти произведе наследноправна дејства, за остварење заштитне и доказне функције форме ирелевантним нам се чини из чега се састоји потпис. Инсистирање да се својеручни потпис искључиво састоји од пуног имена и презимена, какав на пример постоји у аустријском праву, сматрамо пуким формализмом који, из напред поменутих разлога, није у функцији остварења слободе завештања.

Потпис се ставља на крају завештања, по узору на уобичајени поступак сачињавања приватних и јавних исправа,³⁰ па било који текст који би евентуално био дописан након потписа тестатора не може се сматрати делом садржине завештања. Када се завештање састоји од више листова, није неопходно да завешталац потпише сваки од њих, али предострожности ради, у циљу спречавања могућности додавања листова или измене садржине завештања од стране несавесних лица, корисним се сматра потписивање сваког листа.³¹ Будући да се не захтева уношење завештаочевих личних података (матичног броја или броја личне карте, адресе и места пребивалишта), њихово изостављање није узрок неважности завештања. У домаћој правној књижевности сугерише се законодавцу да у циљу повећања веродостојности завештања у овом правцу треба да допуни регулативу алографског завештања,³² са којим предлогом се слажемо, али само као препоручљив захтев форме. У противном, ово би значило додатно усложњавање формалних услова валидности, чиме се увећавају шансе да неки од њих буде изостављен, што би надаље могло водити поништењу завештања из разлога његове формалне

---

²⁹ Антић, О., Балиновац, З., *нав. дело*, стр. 326; Крстић, Н., Видић, Ј., *нав. дело*, стр. 88; Ђеранић, Д., *Потпис завештаоца на писаном завештању пред сведоцима*, Зборник радова: Владавина права и правна држава у региону, Источно Сарајево, 2014, стр. 618.

³⁰ У овом смислу видети чл. 68 Закона о јавном бележноштву, Сл. гласник РС, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 - др. закон, 93/2014 - др. закон, 121/2014, 6/2015 и 106/2015, чл. 98 ст. 1 ЗН којим се регулише поступак сачињавања међународног завештања.

³¹ Антић, О., Балиновац, З., *нав. дело*, стр. 326.

³² Стојановић, Н., *Наследно право*, Ниш, 2011, стр. 215; Видић Трнинић, Ј., *Олографски...*, стр. 1276.

неважности. Овим би се отежало остварење слободе завештања, а не би се битно допринело повећању његове аутентичности, што се у теорији наводи као највећи недостатак алогографског завештања.

Све радње потврђивања завештања тестатор треба да предузме у присуству два завештајна сведока,³³ који представљају врсту тзв. позваних сведока. Законодавац предвиђа обавезу њиховог истовременог присуства, што значи да када овај захтев није испоштован у било којој од више могућих варијација – потврђивање тестамена извршено пред једним сведоком, а потом је пред другим тестатор признао потпис за свој и сл, завештање ће бити рушљиво.^{34 35}

Најзад, након потврђивања завештања пред сведоцима, следи њихово својеручно потписивање, испод потписа завештаоца. Сведоци се потписују истовремено на самом завештању, односно један за другим, а пожељно је, али не и обавезно, да буде назначено у ком својству учествују у његовом сачињавању.³⁶ Присуством сведока се код овог облика завештања остварује доказна и заштитна функција форме.³⁷ Њиховим сведочењем се, ако за тим буде постојала потреба, може доказати да је завешталац признао одређено писмено за своје завештање и пред њима га потписао. Они, међутим, а за разлику од сведока усменог завештања, не могу сведочити о садржини алогографског завештања, осим ако их којим случајем завешталац са садржином није упознао. Заштитна функција форме, остварује се у гаранцији аутентичности завештајног располагања, чиме се доприноси остварењу правне сигурности.

С обзиром на велики значај учешћа завештајних сведока у сачињавању алогографског завештања, у овој улози се сходно ЗН могу наћи писмена, пунолетна и потпуно пословно способна лица код којих не постоји ни један од разлога релативне неподобности за обављање дужности сведока.³⁸ Поред ових, општих услова, сведоци алогографског завештања морају испунити и један посебан услов – да разумеју језик на коме је завешталац изјавио да је

---

³³ Може их бити у више, али је неопходно да истовремено буду присутна најмање два иста сведока.

³⁴ Чл. 168 ЗН.

³⁵ “Када је у име завештаоца сачинио писмени тестамент адвокат, а завешталац је поменуто писмено потписао а потом га однео код једног, а затим код другог сведока који су га потписали, тада исти не производи правно дејство, јер нису испуњени услови из чл. 85. ЗОН-а.” Пресуда Округног суда у Чачку Гж. 1747/06, од 20. децембра 2006, Судска пракса, бр. 5/2007, стр. 23.

³⁶ Ђеранић, Д., *Учешће сведока у поступку сачињавања алогографског тестамена*, Правни живот, бр. 10/2010, стр. 787–807.

³⁷ Крстић, Н., *Завештајни сведоци код јавних облика завештања у праву Србије*, Зборник радова: Национално и међународно право – актуелна питања и теме, Косовска Митровица, бр. 1/2017, стр. 122.

³⁸ Видети чл. 112 ст. 1 и чл. 113 ЗН.

завештање његово.³⁹ Иако то законодавац не захтева, сведоци морају имати и очувано чуло вида, јер, будући да између осталог треба да потврде да је завешталац пред њима потписао писмено које признаје за своје завештање, они чин потписивања исправе треба да виде,⁴⁰ па би у овом смислу требало допунити постојећу нормативу.

Други и трећи стадијум сачињавања завештања се непосредно надовезују један на други, односно између њих мора да постоји временски континуитет да би завештање било формално пуноважно.

3. Форма писменог завештања пред сведоцима у правима држава у саставу ЕУ

У државама чланицама ЕУ, алографско завештање је допуштено у праву Аустрије, Мађарске, Чешке, Словачке, Словеније и Хрватске.

Аустрија. Како смо напред истакли, у аустријском праву ово завештање може сачинити само пословно способан завешталац, без обзира да ли је писмен или није, да ли је у стању да пише или чита. Писменост завештаоца није дакле, нужна за пуноважност овог облика завештања као начина реализације последње воље; ипак процедура његовог сачињавања се разликује у зависности од тога да ли завешталац може да пише, односно да ли је у стању да прочита завештање.

Завешталац који зна да чита и пише, претходно сачињено писмено у коме је садржана његова последња воља мора својеручно потписати пред три истовремене присутна тестаментарна сведока и својеручно дописати да тај документ представља његово завештање.⁴¹ ⁴² Сведоци чији грађанскоправни идентитет мора бити видљив из завештања, такође се својеручно потписују и исто тако дописују на самом завештању да се појављују у својству тестаментарних сведока.⁴³ Као и у српском праву, сведоци не морају бити упознати са садржином завештања. Сачињавање писмена у које се уноси изјава последње воље завештаоца и у аустријском праву се посматра као чисто техничка радња будући да се не предвиђају никаква посебна правила по

---

³⁹ Чл. 112 ст. 2 ЗН.

⁴⁰ Ђеранић, Д., *Учеуће ...*, стр. 796.

⁴¹ § 579 (1) АГЗ.

⁴² Овим захтевом формалне пуноважности допуњена је норматива алографског завештања аустријског права 2015. године, а након афере из 2009., када је откривено да је велики број ових завештања фалсификован од стране службеника локалног суда. Наведено према, Vukotić, M., *Importance of Will Execution Formalities in Serbian Law. Law and Transition* (eds. Milisavljević, B., Jevremović Petrović, T., Živković, M.), University of Belgrade, Faculty of Law, Belgrad, 2017, стр. 480.

⁴³ § 579 (2) АГЗ.

питању ко може и којом техником писања се мора писмено сачинити, са једним изузетком, да га не може сачинити лично завешталац (§ 579 (1) АГЗ).

Када завешталац не може да пише, он на унапред припремљеној исправи која садржи његову последњу вољу, пред три истовремено присутна сведока ставља свој рукознак. Признање тестамент се у овом случају врши давањем изричите изјаве завештаоца, пред сведоцима, да је у њему садржана његова последња воља. Мада не представља захтев форме, аустријски законодавац препоручује да један од присутних сведока на документу упише име и презиме завештаоца, како би се уклонила свака сумња по питању његовог идентитета.⁴⁴ Након тога завештање својеручно потписују сви завештајни сведоци, уз дописивање свог својства и података о њиховом грађанскоправном идентитету.

Посебна одредба АГЗ посвећена је регулисању ситуације када завешталац из било ког разлога није у стању да прочита завештање (неписмен је, слеп итд), а жели да своју последњу вољу саопшти у форми алогографског тестамент. У овом случају за његову формалну пуноважност потребно је да један од завештајних сведока, у присуству друге двојице сведока који су такође имали увид у садржину тестамент, завештаоцу наглас прочита тестамент. Након тога, завешталац мора потврдити да садржина писмена одговара његовој вољи.⁴⁵ После потврђивања тестамент, следи потписивање завештајних сведока према правилима која су напред поменута.

Мађарска. У праву Мађарске алогографско завештање, попут солуције прихваћене у аустријском праву, могу сачинити само потпуно пословно способна лица.⁴⁶ Ипак, за разлику од решења из аустријског права о којима је претходно било речи, њега не могу сачинити слепа, неписмена лица, као и она која нису у стању да читају или да напишу своје име⁴⁷ – њима је, као и особама које нису потпуно пословно способне, од писаних облика завештања на располагању само нотарски тестамент.

Писмено у коме је садржана изјава последње воље по казивању завештаоца сачињава неко друго лице.⁴⁸ Језик на коме је исписано завештање не мора бити завештаочев матерњи језик, али завешталац тај језик мора да разуме и треба да буде у стању да чита. Потврђивање тестамент се у мађарском праву врши тако што завешталац пред два истовремено присутна завештајна сведока својеручно потписује тестамент, или уколико га је раније потписао, признаје пред сведоцима потпис за свој.⁴⁹ За формалну пуноважност овог тестамент није потребно да тастатор даје изјаву да је прочитао писмено, да је у њему садржана његова воља, нити је потребно да сведоке упознаје са

---

⁴⁴ § 580 (1) АГЗ.

⁴⁵ § 580 (2) АГЗ.

⁴⁶ Видети секцију 7.14 (4) МГЗ.

⁴⁷ Секција 7.14 (5) МГЗ.

⁴⁸ Секција 7.16 (1) МГЗ.

⁴⁹ Секција 7.17 (1) b) МГЗ.

његовом садржином. Последњи стадијум сачињавања тестамент је својеручно потписивање завештајних сведока⁵⁰ на писмену, уз назначивање њиховог својства.

Захтеви формалне валидности су и обавезно назначивање датума сачињавања завештања, као и, у случају да се тестамент састоји од више листова, њихово нумерисање и потписивање сваког листа од стране завештаоца и завештајних сведока,⁵¹ који, како смо видели, нису прописани ни у српском, ни у аустријском праву.

Словачка и Чешка. И у овим правима, као и у претходно анализираним законодавствима ЕУ - аустријском и мађарском, у форми алогографског завештања своју последњу вољу пуноважно може изразити једино потпуно пословно способно лице;⁵² за особе које то нису, намењени су јавни облици завештања. Попут решења из аустријског права, а супротно решењима српског и мађарског права, за доступност ове завештајне форме није потребна писменост завештаоца – и потпуно пословно способна лица која нису писмена, као и она са дисфункцијом чула, могу сачинити завештање у овом облику.

Што се тиче исписивања текста завештања, у законодавству Чешке оно се посматра као чисто техничка радња – нема ограничења по питању које лице га може сачинити по казивању завештаоца. То може учинити било које лице, потенцијални завештајни наследник или легатар, као и завешталац лично - са изузетком да га није својеручно написао.⁵³ У праву Словачке се међутим прописује да приликом састављања завештања ни завештајни ни законски наследник, ни завештаоцу блиска лица не могу бити службена лица, сведоци, они који пишу, тумаче или читају завештање,⁵⁴ чиме се настоји остварити заштитна функција форме путем елиминисања недопуштених утицаја на испољавање завештаоачеве последње воље. У овом праву такође није допуштено да га завешталац сачињава својом руком, техником рукописа.

Услови форме алогографског завештања кога сачињава завешталац који зна и може да чита и пише у оба ова права су готово идентични, и веома слични оним предвиђеним у српском праву. Потврђивање завештања огледа се у томе што завешталац пред два истовремено присутна завештајна сведока својеручно потписује унапред припремљено писмено и изјављује да је у њему у садржана његова последња воља (у праву Чешке се тражи изричита изјава, док се у праву

---

⁵⁰ О томе ко се не може појавити у улози завештајног сведока видети секцију 7.18 (1) МГЗ.

⁵¹ Секција 7.17 (3) МГЗ.

⁵² Секција 1526 и 1528 (1) Чешког грађанског законика (у даљем тексту: ЧГЗ), интернет презентација на адреси: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Civil-Code.pdf>, приступ 08.08.2022; § 476d (2) Словачког грађанског законика (у даљем тексту: Словачки ГЗ), интернет презентација на адреси: https://is.muni.cz/el/1422/jaro2013/SOC038/um/Civil-Code_EN.pdf, приступ 08.08.2022.

⁵³ Секција 1534 ЧГЗ.

⁵⁴ § 476f Словачког ГЗ.

Словачке то не потенцира).⁵⁵ Након тога следи потписивање завештајних сведока.⁵⁶

У овим правима предвиђена су посебне, знатно сложеније процедуре сачињавања алогографског завештања када завешталац није у стању да чита или пише, односно када је слеп или ако због дисфункције чула није у стању да пише или чита.

У праву Словачке, уколико завешталац не може да чита или пише, он своју последњу вољу мора изјавити пред три истовремено присутна завештајна сведока. Писмено које том приликом буде сачињено (дакле, не доноси се унапред припремљено писмено) мора бити наглас прочитано, након чега завешталац треба пред сведоцима да потврди да оно што је чуо у свему одговара његовој последњој вољи. Лице које је сачинило писмено, као и оно које га је прочитало, може бити завештајни сведок, али није дозвољено да особа која пише писмено, потом и чита његову садржину.⁵⁷ У овом случају услови формалне пуноважности су и да у писмену мора бити назначено да завешталац није био у стању да чита и пише, ко је написао завештање, ко га је наглас прочитао, као и на који начин је тастатор потврдио да је у њему садржана његова истинска воља. Ова комплексна процедура сачињавања алогографског завештања завршава се својеручном потписивањем завештајних сведока.⁵⁸

Готово идентичан поступак сачињавања алогографског завештања важи и када је завешталац слеп,⁵⁹ као и када је глув, а не може да чита или пише. У овом последњем случају разлика је у томе што завешталац своју последњу вољу саопштава путем знаковног језика пред сведоцима који тај језик познају. Садржина овом приликом сачињеног писмена се завештаоцу такође интерпретира знаковним језиком.⁶⁰

Услов пуноважности сваког завештања уређеног у праву Словачке је уписивање дана, месеца и године када је сачињено; у противном тестамент је ништав.⁶¹

Што се тиче форме писменог завештања пред сведоцима у праву Чешке, у ситуацији када је завешталац слеп, процедура је идентична оној из словачког права. Завешталац пред три истовремено присутна сведока усмено саопштава своју последњу вољу, која се уноси у писмено, а чија садржина потом мора бити прочитана наглас од стране сведока који није писао тестамент. Након читања следи завештаочево потврђивање да је у писмену садржана његова

---

⁵⁵ Секција 1534 ГЗЧ, § 476b Словачког ГЗ.

⁵⁶ Више о томе ко се може појавити у улози завештајног сведока и која ограничења су постављена по овом питању видети секцију 1539-1541 ЧГЗ; и §476e и 476f Словачки ГЗ.

⁵⁷ § 476c (1) Словачког ГЗ.

⁵⁸ § 476c (2) Словачког ГЗ.

⁵⁹ § 476d (3) Словачког ГЗ.

⁶⁰ § 476d (4) и (5) Словачког ГЗ.

⁶¹ § 476 (2) Словачког ГЗ.

последња воља.⁶² Исто важи и када је завешталац са дисфункцијом чула а није у стању да чита и пише – захтеви форме су идентични онима из словачког права прописаним за овакву ситуацију, како у погледу сачињавања писмена пред три истовремено присутна сведока коришћењем погодних средстава комуникације који су и сведоцима познати, тако и по питању уношења у писмено чињенице да завешталац није могао да чита или пише, ко је сачинио тестамент итд.⁶³

У свим случајевима сачињавања писменог завештања пред сведоцима, тестамент мора бити потписан од стране завештаоца. Уколико он не може да се потпише, потребно је да на завештању стави свој рукознак, поред кога ће један од сведока уписати завештачево име и презиме.⁶⁴ Тестаментарни сведоци се такође својеручно потписују на писмену уз обавезу уношења података о свом грађанскоправном идентитету.⁶⁵ За разлику од права Словачке, у чешком праву датум није обавезан елемента форме овог завештања.

Хрватска и Словенија. Услови формалне пуноважности писменог завештања пред сведоцима у праву Хрватске и Словеније веома су слични оним предвиђеним у српском праву, што је последица њихове заједничке правне традиције. Завештање у овом облику може сачинити свако завештајно способно лице. Ова способност се у праву Хрватске и Словеније, као и у праву Србије, стиче пре пословне способности – у Хрватској са навршених 16,⁶⁶ а у Словенији са 15. година живота,⁶⁷ под условом да је завешталац способан за расуђивање. Овде, као ни у српском праву, не постоји ограничење у погледу доступности само јавних облика завештања тестаментарно способним малолетницима који немају потпуну пословну способност, што одликује сва напред анализирана права држава у саставу ЕУ.

У оба ова права, последњу вољу у облику алогографског тестаamenta пуноважно може испољити само завешталац који зна и може да чита и пише. Сачињавање писмена које садржи последњу вољу се и овде посматра као чисто технички посао, и не постоје никаква посебна правила по питању ко мора или ко се не сме наћи у улози лица које исписује текст завештања по казивању тестатора. Акт завештања се огледа у томе што завешталац пред два истовремено присутна сведока изјављује да је у писмену садржана његова последња воља и потоњем својеручним потписивању писмена пред истим сведоцима. Од њега се, међутим, не тражи да сведоцима саопшти да је писмено

---

⁶² Секција 1535 (2) ЧГЗ.

⁶³ Секција 1536 (1) ЧГЗ.

⁶⁴ Секција 563 ЧГЗ.

⁶⁵ Секција 1539 (1) ЧГЗ.

⁶⁶ Чл. 26 ст. 1 Закона о наслеђивању Хрватске, Народне новине, бр. 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19 (у даљем тексту: ЗН Хрватске).

⁶⁷ Чл. 59 ст. 1 Закона о наслеђивању Словеније, Zakon o dedovanju, Uradni list SRS, br. 15/76, 23/78, Uradni list RS, 13/94, 40/94 – odluka US, 117/2000 – odluka US, 67/2001, 83/2001 – OZ, 73/2004, 31/2013 – odluka Us, 63/2016 (у даљем тексту: ЗН Словеније).

прочитао, што је елемент форме овог завештања у српском праву. Након тога потписују се и сведоци, а назначавање њиховог својства или уношење података о грађанскоправном идентитету, сматрају се пожељним, али нису услов формалне ваљаности.⁶⁸ Датум сачињавања тестаментa, као ни у српском праву, није обавезан елемент форме.

4. Закључна разматрања

Услови формалне пуноважности тестаментa морају бити прилагођени сваком од појединачно утврђених облика завештања који се стављају на располагање завештаоцу за реализацију последње воље. Како алогографско завештање спада у групу приватних завештања чије сачињавање, за разлику од јавних облика завештања, није праћено обавезним правним саветовањем, за његову формалну валидност законодавац треба да предвиди једноставне захтеве форме који могу бити испуњени од стране било ког завештајно способног појединца без правничког образовања. Са друге стране, правила форме треба да буду постављена тако да омогуће остварење примарне сврхе формализма у тестаментарном праву – својом заштитном функцијом форма треба да осигура истинитост последње воље, спречи фалсификовање тестаментa и потврди постојање завештаоачеве намере тестирања; а не сме се занемарити ни доказна и упозоравајућа функција форме. Ради успостављања одговарајућег баланса између формалноправних граница слободе завештања и обезбеђења правне сигурности, мишљења смо да код писменог завештања пред сведоцима треба правити разлику између неопходних захтева форме – оних који морају бити испуњени да би оно било формално пуноважно и препоручљивих захтева форме – оних који су корисни за остварење заштитне и доказне функције форме, али не треба да буду услов валидности завештања.

Након сагледавања и анализе услова форме алогографског завештања утврђених у српском праву и њиховог поређења са оним предвиђеним у правима држава у саставу ЕУ, мишљења смо да је домаћи законодавац у великој мери успео да оствари постављене задатке, али да простора за унапређењем актуелне регулативе још има.

Добрим сматрамо решење српског, хрватског, словеначког и мађарског права према коме у форми алогографског завештања последњу вољу могу изразити само тестаментарно способни појединци који знају (и могу) да читају и пишу. Ако то из било ког разлога није случај, у циљу спречавања могућих злоупотреба због немогућности завештаоца да лично провери садржину писмена које треба да призна и потпише као своје завештање, алогографско завештање нам се не чини погодним обликом за њену реализацију. У овим ситуацијама слободу завештања у погледу избора облика у коме се последња воља може изразити треба ограничити на јавна завештања.

---

⁶⁸ Видети чл. 31 ЗН Хрватске и чл. 64 ЗН Словеније

Позитивним нам се такође чини опредељење српског законодавца да не ограничава тестаментарну способност малолетника кроз допуштено изражавања последње воље само у форми јавног завештања, какво решење постоји у аустријском, мађарском, чешком и словачком праву. Мишљења смо да у нашем праву за овим видом ограничења за сада не постоји потреба, будући да се у домаћој правној пракси завештање ретко појављује као правни основ наслеђивања,⁶⁹ и да га, када је то случај, сачињавају завештаоци старије животне доби.⁷⁰

Исписивање текста завештања и надаље треба да се посматра као техничка радња, без постављања икаквих ограничења по питању ко га може исписати и којом техником писања то мора бити учињено. Међутим, поступак потврђивања завештања би требало употпунити предвиђањем обавезе завештаоца да својеручно, пред сведоцима, напише изјаву признања, и након тога се потпише, каква солуција постоји у аустријском праву када алографско завештање сачињава завешталац који зна да чита и пише. На овај начин се значајније смањује могућност фалсификовања завештања, у односу на захтев да завешталац пред сведоцима изјави да је писмено у коме је садржана његова последња воља прочитао, која је услов формалне валидности једино у српском праву. Ово посебно што тестатор чињеницу читања писмена не мора доказивати сведоцима, нити зато сведоци ову чињеницу могу потврдити (а ни оповргнути) након завештаоачеве смрти у евентуалном поступку поништења завештања због непоштовања формалних услова пуноважности. Како не постоји обавеза завештаоца да завештање (у себи) чита пред сведоцима, нити да их упознаје са његовом садржином, већ то зависи од његове одлуке и тренутног нахођења, заштитна функција форме овим захтевом није остварена у сваком поступку сачињавања овог завештања, што га чини некорисним.

Разматрана норматива се надаље, може допунити, тако што би се препоручило уношење датума сачињавања завештања, захтевом да завешталац својеручно на писмено унесе основне податке о свом грађанскоправном идентитету, као и да исто то учине завештајни сведоци. Изостављање ових елемената форме, не би дакле имало за последицу формалну неважност завештања, али би допринело остварењу доказне функције форме. Са друге стране, условљавање, па и у виду препоруке, да завештајни сведоци на писмену назначе своју улогу сведока у поступку сачињавања алографског завештања,

---

⁶⁹ Према резултатима истраживања које смо спровели у Општинском суду у Крагујевцу у периоду између 1997. и 2001. године од 7500 покренутих оставинских поступака пред овим судом, завештање се као правни основ наслеђивања појављивало у свега 3,36% случајева. Живојиновић, Д., *Завештање у судској пракси*, Правни живот, бр. 10/2004, стр. 294.

⁷⁰ Резултати горе поменутог истраживања показују да је 75. година живота она у којој мушкарци у просеку сачињавају завештање, док је то 74. година живота када су у питању жене. Најмлађи завешталац мушког пола имао је 45 година живота, док је најмлађа особа женског пола завештајно располагала у 51. години. Живојиновић, Д., *Завештање...*, стр. 297.

видимо као сувишну, јер не постоји друга улога у којој би се у овом случају они могли наћи, а с обзиром на јасну и недвосмислену законску регулативу по овом питању. За остварење доказне функције форме довољна су два сведока, па њихов број не треба повећавати.

Превише захтева форме код овог приватног облика завештања, усложњавало би и компликовало процедуру његовог сачињавања (у правима Чешке и Словачке када завештање сачињава тестватор који не зна да чита и пише она је до те мере сложена да је упоредива са оном прописаном за јавне облике завештања). Како изражавање последње воље у овом облику не мора бити вођено од стране правника професионалца, овим би се увећавала опасност од изостављања неког од мноштва услова валидности, што би се негативно одразило на реализацију слободе завештања.

Алогографско завештање је због готово опште писмености приступачан облик завештања којим се обезбеђује тајност његове садржине, а истовремено због учешћа сведока, обезбеђује доказ да је сачињено. Може се сачинити у било које време, без икаквих трошкова, а накнада за његово сачињавање, чак и у случају ангажовања адвоката, нижа је од износа који треба издвојити за јавне облике завештања. Уз додавање обавезе уношења својеручно уписане изјаве о признању и неколико препоручљивих елемената форме, повећала би се заштитна функција форме и дао допринос аутентичности последње воље, што би, поред чињенице да је ово најзаступљенији облик завештања у домаћој пракси,⁷¹ био додатни разлог његовог надалег постојања у српском праву.

*Dragica Živojinović, Ph.D.,
Full-time Professor*

WRITTEN WILL MADE BEFORE WITNESSES IN SERBIAN LAW AND THE LAWS OF EUROPEAN UNION MEMBER STATES

Summary

The European legal area has witnessed the tendency of a gradual abandoning of the written will made before witnesses as a form of a private and regular type of the testament for expressing the testator's last will. Yet, while individual European countries are dropping them out of their legislations, the other countries not only keep them, but they rather remain the dominant form of testament. This is also the case in Serbian law. Bearing in mind these facts, the author has decided to focus her

---

⁷¹ Ђорђевић, В., Сворцан, С., *Наследно право*, Краљево, 1997, стр. 216.

attention to analyzing the formal legal requirements that make a written will made before witnesses valid and whether this form of will fulfills its protective and evidentiary role. The author is focused on analyzing the current regulations that treat this matter in Serbian law, as well as the laws of EU member states (Austria, Hungary, Czech Republic, Slovakia, Slovenia and Croatia). Having detected the advantages and disadvantages of the contemporary regulations on this matter in the EU countries, the author concludes that, as for Serbian law, the survival of this form of will should not be questioned. However, the author believes that there is always room for improvement and in the final part of the work suggests the path to pursue in that direction.

Key words: *written will made before witnesses, freedom of testation, the form of will, the functions of testamentary form*

Литература

- Антић, О., Балиновац, З., *Коментар Закона о наслеђивању*, Београд, 1996.
- Видић Трнинић, Ј., *Олографски и алографски тестамент у српском и упоредном праву*. Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 4/2016.
- Vukotić, M., *Importance of Will Execution Formalities in Serbian Law. Law and Transition (eds. Milisavljević, B., Jevremović Petrović, T., Živković, M.)*, University of Belgrade, Faculty of Law, Belgrad 2017.
- Ђорђевић, А., *Завештање у Душановом законодавству*, Зборник радова: Двадесет година Закона о наслеђивању Републике Србије, Ниш, 2016.
- Ђорђевић, В., Сворцан, С., *Наследно право*, Краљево, 1997.
- Ђорђевић, В., *Наследно право*, Ниш, 1997.
- Ђурђевић, Д., *Институције наследног права*, Београд, 2015.
- Ђурђић Милошевић, Т., *Ограничење слободe завештајних располагања*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, 2018.
- Escher, V., *Erbrecht*, Wien 2016.
- Живојиновић, Д., *Завештање у судској пракси*, Правни живот, бр. 10/2004.
- Живојиновић, Д., *Неважност завештања*, докторска дисертација, Крагујевац 2003.
- Живојиновић, Д., *Облици завештања у српском праву*, Зборник радова: Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније, књ. 9, Крагујевац, 2021.
- Живојиновић, Д., *Тестаментарна (завештајна) и пословна способност*, *Правни живот*, бр. 10/2001.
- Zankl, W., *Erbrecht*, Wien 2017.
- Крстић, Н., Видић, Ј., *О неким спорним питањима пуноважности писменог завештања пред сведоцима у домаћој судској пракси*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, бр. 93/2021.

- Крстић, Н., *Завештајни сведоци код јавних облика завештања у праву Србије*, Зборник радова: Национално и међународно право – актуелна питања и теме, Косовска Митровица, бр. 1/2017.
- Марковић, Л., *Наследно право*, Трећа књига грађанског права, Београд, 1930.
- Митић, М., *Тестаментална способност малолетника*, Југословенска адвокатура, бр. 3-4/1969.
- Перић, Ж., *Наследно право, Специјални део грађанског права*, Београд, 1923.
- Пухан, И., *Римско право*, Скопје, 1973.
- Ристов, А., *О потреби регулисања писменог завештања пред сведоцима у македонском наследном праву*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, бр. 81/2018.
- Стојановић, Н., *Наследно право*, Ниш, 2011.
- Стојановић, Н., *О наслеђивању у Законоправилу Светог Саве*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2014, бр. 1.
- Ђеранић, Д., *Потпис завјештаоца на писаном завјештању пред сведоцима*, Зборник радова: Владавина права и правна држава у региону, Источно Сарајево, 2014.
- Ђеранић, Д., *Учешиће свједока у поступку сачињавања алографског тестаментa*, Правни живот, бр. 10/2010.